energie samen magazine

2021 | 02

Postcoderoos-project en verlaging energiebelasting

Fondsen van Energie Samen

Econobis kan méér

Coöperatieve waterkracht maakt landgoed Singraven energieneutraal

Rondom energie raken we weer verbonden

In het Klimaatakkoord lijkt samenwerken met energiecoöperaties als middel voor draagvlak draagvlak te staan. Maar er zijn ook andere voordelen om te werken met energiecoöperaties. Los van de afspraken in het Klimaatakkoord. In deze tijd waarin de samenleving van achter een beeldscherm, verzonken in algoritmes van Facebook en Twitter, steeds verder verkokerd raakt, springt daar één voordeel bovenuit.

Energiecoöperaties bouwen nieuwe sociale contacten op en kunnen sociale structuren herstellen. Als we als burgercoöperaties dan toch een middel moeten zijn, laat het hiervoor zijn. Laten we, alle mooie doelstellingen van klimaattop en Klimaatakkoord ten spijt, het doel stellen van een democratische, sociale energietransitie op lokaal niveau. Dan halen we de CO2-doelstellingen én maken we Nederland een stukje gezelliger.

Coöperatiebestuurders willen samen met hun buren hun eigen leefomgeving verduurzamen. Het halen van wat voor duurzame doelstellingen dan ook, zijn mooie bijkomstigheden.

Warmtecoöperaties komen bij mensen thuis om hun warmteoplossing te kunnen realiseren. Zo ontstaat een nieuw netwerk in de wijk, met menskracht en middelen om ook andere buren te helpen. Coöperaties die een zonnepark of een windmolen gebouwd hebben, zetten de winsten in voor maatschappelijke doelen en breiden zo hun bereik in de samenleving uit.

Als je mij vraagt wat op lange termijn de toegevoegde waarde is van onze beweging, zijn dat zonder twijfel de nieuwe sociale contacten en verbindingen tussen buren. Rondom energie raken we weer verbonden.

Siward Zomer
coöperatief directeur
Energie Samen

energie samen

Energie Samen is de landelijke koepelcoöperatie en belangenorganisatie van duurzame energiecollectieven van burgers, boeren en/of lokale bedrijven.

Energie Samen is in 2018 opgericht door REScoopNL, ODE Decentraal, Ecode, Hoom en Pawex. In 2019 gingen REScoopNL, ODE Decentraal en Ecode op in Energie Samen.

Samen met duurzame burgerinitiatieven uit steden, dorpen en wijken, van vrienden en van buren, steken wij de handen uit de mouwen voor meer en sterkere (lokale) duurzame energie, warmte- en energiebesparingsprojecten!

Samen zorgen we ervoor dat iedereen kan meewerken aan en profiteren van een schone en betaalbare energievoorziening voor ons allemaal.

Wij bieden een compleet dienstenpakket voor energiecoöperaties: lobby en belangenbehartiging, ondersteuning bij projectontwikkeling o.a. voor zonne-energie, windenergie en aardgasvrije wijken, ICT producten voor en door coöperaties ontwikkeld, en meer.

Coverfoto: Pure Energie. De opening van de coöperatieve vijzelturbine op Landgoed Singraven.

NUMMER 2 2021

Hoofdredactie: Harmen Weijer, Zwolle
Eindredactie: Liesje Harteveld, Kampen
Redactielid - Sigi van Driel-Simons, Hilversum

Aan dit magazine werkten verder mee: Tjitske Veldkamp en Pauline Westendorp

Grafisch ontwerp: Heike Slingerland BNO, Vlaardingen

Drukwerk: Libertas Pascal, Utrecht

2e jaargang nummer 2 - 2021 ISSN 1879-7962

Papier: wit houtvrij gesatineerd machinecoated papier 'Tom&Otto'. FSC Mix certified

Copyright: het auteursrecht op de in dit magazine verschenen artikelen wordt door Energie Samen voorbehouden.

Coöperatie Energie Samen U.A.
KvK 71629661

E contact@energiesamen.nu
T 088-0062020

Postadres:
Postbus 4098
3502 HB Utrecht

9 SPECIAL **JE BUREN MEENEMEN!**
10 Duurzame energieprojecten ontwikkelen samen met de buren - Sigi van Driel-Simons
12 Omgaan met 'tegenwind' – Tammo Hoeksema
14 Jongeren en de energietransitie – Sigi van Driel–Simons
16 De gedoe-factor van verduurzaming moet richting 0 – Harmen Weijer
18 Coöperatieve waterkracht maakt landgoed Singraven energieneutraal – Liesje Harteveld

21 Oei! Postcoderoosproject en verlaging van de energiebelasting – Tammo Hoeksema
22 Een goede warmteoplossing is een kwestie van geduld – Tjitske Veldkamp
24 Fondsen van Energie Samen nemen financiële drempels van coöperaties weg – Tammo Hoeksema en Liesje Harteveld
26 Econobis kan méér – Tammo Hoeksema
29 Nieuws over het net – Tammo Hoeksema

VERDER

4 Energieflitsen – Harmen Weijer
28 Een kudde vormen in de buurt – Pauline Westendorp
31 Zakelijke supporters Energie Samen

2,3 miljoen euro subsidie voor 20.000 extra zonnepanelen op Amsterdamse daken

De Amsterdamse woningcorporaties De Key, Eigen Haard, Rochdale, Stadgenoot en Ymere hebben in totaal voor 2,3 miljoen euro subsidie gekregen van de gemeente Amsterdam. Ze gaan komend jaar 19.000 tot 20.000 extra zonnepanelen op hun daken plaatsen, goed voor circa 6,5 MW. Het gaat om daken die anders niet, niet volledig, of pas veel later aan de beurt zouden zijn. De eerste panelen worden dit jaar nog geplaatst.

Foto: Hermitage

Wethouder Marieke van Doorninck (Duurzaamheid): "Op dit moment liggen er al ruim een half miljoen zonnepanelen op Amsterdamse daken. Dit moeten er 1 miljoen zijn in 2022. Voor woningcorporaties is het plaatsen van zonnepanelen niet op alle daken even eenvoudig. Het gaat bijvoorbeeld om daken waar een hoogwerker aan te pas moet komen, waar veel kabels getrokken moeten worden of waar het door de ligging of het type dakbedekking duurder is om panelen te plaatsen."

Amsterdam investeert in totaal 78 miljoen euro uit het Klimaatfonds om de stad sneller dan gepland te verduurzamen. Er is 4 miljoen euro subsidie beschikbaar gesteld voor Amsterdamse woningcorporaties, waardoor zij de komende twee jaar 32.000 extra zonnepanelen kunnen plaatsen. Voor de resterende 1,7 miljoen euro is het mogelijk subsidie aan te vragen vanaf 17 januari 2022. Er geldt een maximum subsidiebedrag van 1 miljoen euro per corporatie.

BRON: **GEMEENTE AMSTERDAM**

Energiecoöperaties en gemeenten in Brabant gaan nauw samenwerken

De Brabantse gemeenten in Hart van Brabant en de Coöperatie Energie Hart van Brabant hebben een samenwerkingsovereenkomst ondertekend. Met de samenwerking willen de gemeenten en energiecoöperaties meer inwoners betrekken bij het opwekken van duurzame energie in de regio.

De samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeenten Dongen, Gilze en Rijen, Goirle, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Oisterwijk, Tilburg en Waalwijk en de Coöperatie Energie Hart van Brabant komt voort uit de Regionale Energie- en Klimaatstrategie (REKS). Hierin staat onder andere hoe en waar er grootschalig wind- en zonne-energie wordt opgewekt. In de REKS is afgesproken dat alle inwoners van Hart van Brabant moeten kunnen meedenken en meebeslissen bij de ontwikkeling van duurzame energieprojecten. Denk aan windparken en zonnevelden, waarbij er wordt gestreefd naar 50% lokaal eigendom.

Foto: Spinderwind

"Rond 2012 zijn inwoners uit onze regio zich gaan verenigen en zijn er veel mooie energieprojecten tot stand gekomen, zoals de vier windmolens van burgerwindpark De Spinder," zegt Jan Willem Revet, vertegenwoordiger van de 14 energiecoöperaties in de koepelcoöperatie. "Dat soort projecten willen we voortzetten. Daar komt ontzettend veel kennis en kunde bij kijken, vooral wanneer je projecten in samenhang met de omgeving opzet. De komende jaren worden er meer wind- en zonneprojecten gerealiseerd. We willen als coöperaties onze opgedane kennis bundelen en onze kwaliteiten delen."

BRON: **REGIO HART VAN BRABANT**

Eerste woning krijgt individuele aansluiting op ondergronds waterstofnet

Voor het eerst in Europa heeft een bestaande woning een individuele aansluiting gekregen op een lokaal, ondergronds waterstofnet. Daardoor kunnen de bewoners hun huis en tapwater volledig met waterstof verwarmen. Waterstof is een mogelijk alternatief voor aardgas, waarvan de levering en prijs momenteel onder druk staan. In de proefwoning onderzoekt consortium H2@Home 'live' hoe je waterstof zo optimaal en veilig mogelijk in een woonomgeving toepast.

De woning is onderdeel van een replica jaren '70 woonblok van het DreamHûs dat op het terrein van fieldlab The Green Village (TGV) van de TU Delft Campus staat. Afgelopen zomer ondertekenden de partners van het H2@Home-consortium meerdere overeenkomsten voor het project. Doorslaggevend voor de start was de toestemming van Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) om het lokale waterstofnet te gebruiken. Sindsdien leggen de consortiumpartners de waterstofinstallatie en testfaciliteiten in de woning aan. Na aansluiting op het net zullen de bewoners in gebruik, warmte en comfort geen verschil merken ten opzichte van hun huidige cv-installatie.

Deze proefopstelling is een primeur op het Europese vasteland. Volgens H2@Home is de combinatie van factoren uniek: de waterstof wordt via een ondergronds leidingnet -vergelijkbaar met een aardgasnet- aangevoerd, de woning is bewoond, het gaat om een individuele woonaansluiting, en de waterstofleidingen lopen ook door de meterkast en gebruiksruimten van het huis. Juist deze combinatie maakt de testomgeving zeer realistisch en de resultaten van groot belang om huishoudens in de toekomst toegang tot waterstof te kunnen bieden.

BRON: **H2@HOME**

Vier-ogenprincipe bij betaling helpt tegen oplichting

Onlangs is een energiecoöperatie opgelicht voor duizenden euro's. Wat kan je doen om je hiertegen te beschermen? De oplichter deed zich aan de telefoon voor als een medewerker van de bank van de coöperatie en vroeg toestemming om het scherm van de penningmeester over te nemen. Dit is gebeurd. Vervolgens is er een aanzienlijk bedrag van de rekening weggesluisd.

Dit is te voorkomen door het instellen van dubbele autorisatie bij betalingen. Als je dat niet hebt, vraag dan na bij je bank hoe je dat instelt. Sommige coöperaties stellen dit in voor alle betalingen, maar voor de afrekening van een klein cadeautje is dat wellicht omslachtig. Je kunt ook een bepaalde drempel instellen. Daarmee beperk je de maximale schade door deze en andere soorten phishing.

Windpark De Rietvelden in Den Bosch verduurzaamt brouwerij, schepen en woningen

Windpark De Rietvelden in 's-Hertogenbosch zorgt ervoor dat de Heineken brouwerij duurzaam produceert, dat BCTN elektrische schepen laat varen en dat 540 inwoners van 's-Hertogenbosch samen duurzame elektriciteit opwekken. Het park bestaat uit vier windmolens op en bij bedrijventerrein De Rietvelden in 's-Hertogenbosch. Het is een gezamenlijk initiatief van Heineken, containerterminal BCTN, firma Barten, de familie Pennings, coöperatie Bossche Windmolen West (BWW) en duurzaam energiebedrijf Pure Energie. Het windpark is op 15 oktober geopend.

De windmolens hebben inmiddels hun eerste duurzame kilowatturen geproduceerd. Drie van de vier windmolens leveren elektriciteit aan de Heineken brouwerij op het bedrijventerrein. Deze drie windmolens voorzien in circa 60 procent van de elektriciteitsvraag van de brouwerij. Aangevuld met elektriciteit uit Windpark Barrepolder naast de brouwerij in Zoeterwoude, veel zonnepanelen op beide brouwerijdaken en elektriciteit uit Windpark Fryslân zorgt dit ervoor dat het volledige elektriciteitsgebruik van Heineken duurzaam in Nederland wordt ingekocht.

Op het bedrijventerrein is ook de containerterminal van BCTN gevestigd. BCTN heeft samen met NedCargo een elektrisch aangedreven schip ontwikkeld. Speciale batterijcontainers die deze elektrische schepen voeden, worden in 's-Hertogenbosch opgeladen met een deel van de elektriciteit opgewekt door Windpark De Rietvelden. Daardoor stoten deze schepen geen CO_2 meer uit. Daarnaast zijn 540 inwoners van 's-Hertogenbosch lid van de coöperatie BMW. De leden zijn samen eigenaar van de windmolen aan de Graaf van Solmsweg. De opbrengst van de windmolen wordt onder de leden verdeeld met Energy Credits: een jaarlijkse korting op de energierekening. Ook zal coöperatie BWW een deel van de opbrengst besteden aan educatieve en innovatieve projecten.

BRON: **COOPERATIE BOSSCHE WINDMOLEN WEST**

Tweede zonnepark op Ameland krijgt accupakket

De plannen voor de bouw van een tweede zonnepark op Ameland zijn in een ver gevorderd stadium. Bijzonder is dat het tweede zonnepark, met een gepland vermogen van 3 tot 4 MW, voorzien zal worden van een accupakket. De installatie is gepland op en naast het terrein bij de rioolwaterzuivering op Ameland.

Gemeente Ameland, de trekker van het project, heeft samenwerking gezocht met AEC, de Amelander Energie Coöperatie, en het waterschap Wetterskip Fryslân. Voor Wetterskip Fryslân past het tweede Amelandse zonnepark goed bij de doelstelling om op korte termijn 40 procent van de eigen energiebehoefte duurzaam op te wekken op of bij RWZI's. Met de AEC werkt gemeente Ameland al langere tijd samen. Het eerste zonnepark op Ameland uit 2016 realiseerde de gemeente samen met AEC en energiebedrijf Eneco.

Het tweede Amelandse Zonnepark zal niet zal niet direct op het elektriciteitsnet worden aangesloten, maar via een accupakket van ongeveer 3 MWh. Dit geeft Ameland de mogelijkheid om duurzaam opgewekte elektriciteit tijdelijk op te slaan en in te zetten op momenten dat het zonnepark geen energie levert. Ameland is van plan om naast de installatie op termijn ook een elektrolyzer te bouwen voor de productie van waterstof en een biovergister die groen gas produceert uit onder meer rioolslib dat afkomstig is van RWZI Ameland.

BRON: **DUURZAAM AMELAND**

Drijvend zonnepark in Groningse Sellingen geopend

Het drijvende zonnepark op de voormalige zandwinplas nabij het Groningse Sellingen is op 1 november geopend. Het is het tiende drijvende zonnepark dat GroenLeven realiseerde en is onderdeel van een multifunctionele gebiedsontwikkeling: door actieve of voormalige zandwinplassen te combineren met zonnepanelen wordt de inzet van andere bruikbare oppervlakte voor duurzame energie vermeden.

Voor de gemeente Westerwolde is de komst van het zonnepark een belangrijke bijdrage aan de gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen. Wethouder Van de Goot: "GroenLeven draagt de komende 15 jaar financieel bij aan het gebiedsfonds Sellingerbeetse en het gemeentebrede duurzaamheidsfonds. Op deze manier kan de directe omgeving van het zonnepark profiteren van de opbrengsten. En kunnen we met het gemeentebredefonds duurzaamheidsinitiatieven in de gemeente stimuleren."

Met ruim 76.000 drijvende zonnepanelen zal het zonnepark genoeg groene stroom opwekken voor ruim 12.000 huishoudens.

BRON: **GROENLEVEN**

Foto: GroenLeven

Onderzoek: **solar carports zijn kans voor energiecoöperaties**

Uit onderzoek van adviesbureaus Merosch en CE Delft in opdracht van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) blijkt dat in Nederland boven parkeerterreinen voor maximaal 11.000 MWp aan zonnepanelen kunnen worden neergelegd. De onderzoekers concluderen ook dat deze solarcarports een mooie kans biedt om een energiecoöperatie op te zetten dan wel te ondersteunen.

Omwonenden in de omgeving van een parkeerterrein kunnen eigenaar worden van de solarcarport en de opgewekte stroom. In Nederland zijn momenteel 16 solarcarports gerealiseerd en het is bekend dat er in dit en volgend jaar nog 8 worden gerealiseerd. De eerste solarcarports in Nederland zijn in 2012 ontstaan, maar verreweg de meeste van de gerealiseerde projecten dateren uit de afgelopen twee jaar. Gezamenlijk is het vermogen van de 23 projecten 65 MWp, iets minder dan 1 procent van het onderzochte potentieel.

Wat verder opvalt is dat van de 23 projecten er 18 projecten gerealiseerd zijn op privaat terrein van instellingen en bedrijven en dus nog zeer beperkt op openbare parkeerterreinen. Bij gemeentes is de solarcarport wel in beeld, maar onvoldoende verankerd in het beleid. Zeker de kans om dit met energiecoöperaties op te pakken wordt door overheden gezien als mogelijkheid om zo een gedeelte van haar klimaatdoelstellingen te kunnen halen. En zo kunnen meerdere omwonenden deelnemen aan de energietransitie, aldus het onderzoek.

BRON: **MEROSCH/RVO**

Veel zonne-energieprojecten met subsidie gaan niet door

Veel zon-op-dakprojecten krijgen wel een subsidiebeschikking maar worden niet gerealiseerd. Belangrijkste redenen hiervoor zijn een slecht dak en een zwakke businesscase. Dit blijkt uit de Monitor Zon-PV 2021 van RVO. In 2020 ging het om 1,2 GWp, zo'n vier miljoen zonnepanelen.

De meest voorkomende reden om te stoppen is dat de dakconstructie uiteindelijk toch niet geschikt was. Daarna volgt een zwakke business-case. Dit heeft vaak te maken met ook andere oorzaken, zoals noodzakelijke vervanging van de dakbedekking of verzwaring van de netaansluiting.

De kortere realisatietermijn voor zonne-energieprojecten op daken in de SDE(++) maakt het tot slot extra moeilijk om deze knelpunten binnen de realisatietermijn van de regeling op te lossen. Daarom is in de komende SDE(++)-ronde de realisatietermijn voor gebouwgebonden projecten kleiner dan 1MWp verlengd van 1,5 jaar naar 2 jaar.

BRON: **RVO**

ZonNext lanceert een platform voor hergebruik zonnepanelen

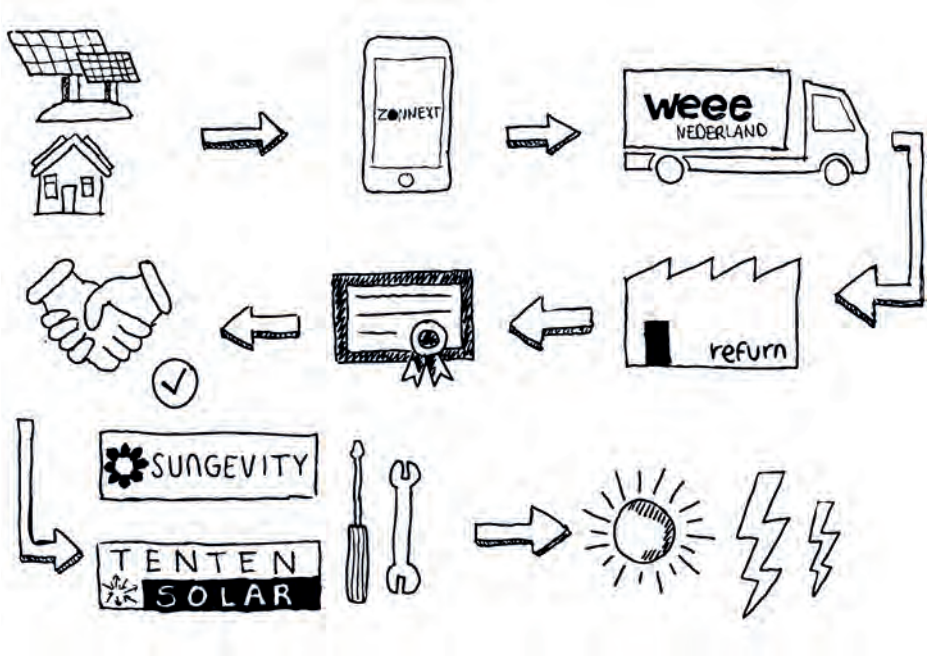

Hergebruik van zonnepanelen is de afgelopen jaren enorm toegenomen. Daarmee komt steeds vaker de vraag op wat er moet gebeuren als (verouderde) zonnepanelen van het dak afgehaald moeten worden. Een afvalhoop van waardevolle materialen gloort, als hier niets aan gedaan wordt. Daarom lanceerde Stichting ZonNext op 22 september een online platform om vraag en aanbod voor gebruikte zonnepanelen met elkaar te verbinden.

De meeste zonnepanelen die minder dan 25 jaar op een dak hebben gelegen zijn namelijk geschikt om een doorstart te maken. Steeds meer Nederlandse huishoudens en organisaties laten zonnepanelen leggen op hun woningen en gebouwen. Vanaf 2030 zal naar schatting 5 miljoen kilo aan zonnepanelen per jaar worden gedemonteerd in Nederland.

ZonNext wil voorkomen dat deze panelen worden verpulverd tot laagwaardige bouwmaterialen, door hergebruik van panelen die nog een aantal jaren mee gaan te stimuleren en zo circulariteit te bevorderen. Het rendement van zonnepanelen neemt gemiddeld af met 0,5 procent per jaar, wat betekent dat zonnepanelen na 30 jaar nog op ongeveer 85 procent van hun initiële rendement werken. De kosten van een tweedehands zonnepaneel van ZonNext zijn naar verwachting ongeveer 50 procent van de kosten van een compleet nieuw zonnepaneel. Met de prijsverlaging die dit over een geheel zonnesysteem oplevert, wil ZonNext circulariteit binnen de Nederlandse zonnesector bevorderen én minder kapitaalkrachtigen de kans bieden om over te stappen op zonnestroom. Het platform is opgezet zonder winstoogmerk.

BRON: **TKI URBAN ENERGY**

special

Je buren meenemen

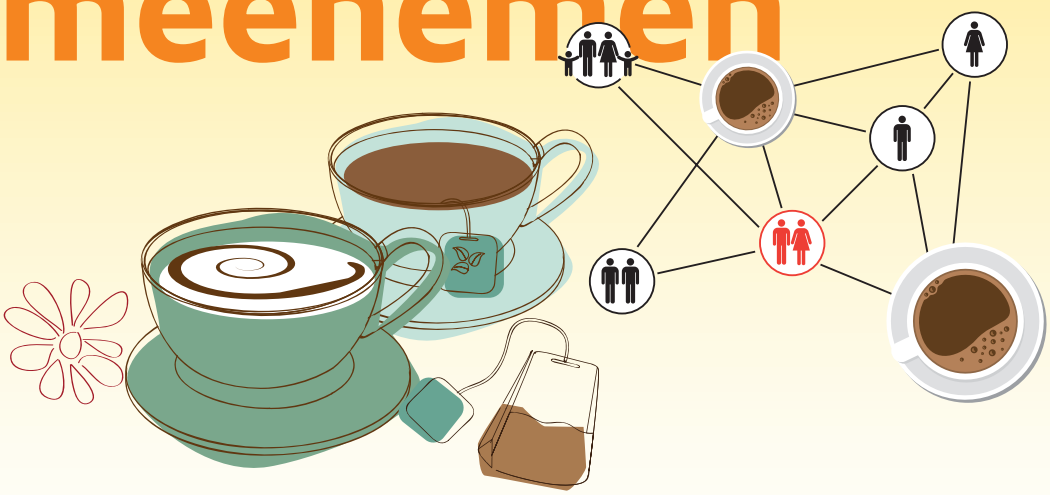

Wij zijn allemaal wel overtuigd van de nut en noodzaak van de energietransitie en de projecten die daarvoor nodig zijn. Maar mensen uit je buurt lang niet altijd. Toch moeten zij ook in de 'oké-stand' om duurzame energieprojecten en warmteprojecten van de grond te krijgen.

Hoe je ze zo ver krijgt? Veel geduld hebben, vaak samen koffie drinken, begrip tonen voor zorgen, samenwerken aan een antwoord op weerstand, en ook jonge mensen betrekken, zijn belangrijke ingrediënten die mee-helpen. Je leest het in deze special.

Duurzame energieprojecten ontwikkelen samen met de buren

Tips uit de praktijk

Zodra er een idee is om een duurzaam energieproject te ontwikkelen, zijn de initiatiefnemers aan zet om 'de buren mee te nemen'. Maar hoe doe je dat succesvol? En wat zijn voor alle betrokkenen de positieve opbrengsten? Energie Samen Magazine sprak met ervaringsdeskundigen Pascal Weijers, projectleider bij Windunie en Jennie Tissingh, projectmanager bij Windunie.

Door SIGI VAN DRIEL - SIMONS

"Het belangrijkste ingrediënt bij het ontwikkelen van zonne- of windparken is lokaal eigendom", zegt Weijers. "Door als burgercoöperatie of als inwoners en grondeigenaren van een gebied zelf aan de slag te gaan, zorg je dat de ontwikkeling ervan niet van buiten komt." Dat is bij deze projecten van belang.

Tissingh vult aan: "In de ideale situatie start een plaatselijke energiecoöperatie of een aantal bewoners samen met grondeigenaren met een initiatief. En dan is het zaak dat zij met elkaar informele gesprekken hebben over de plannen voor wind- of zonneparken. Op die manier kan zo'n collectief 100 procent lokaal duurzame energie ontwikkelen. Dat is de beste voedingsbodem voor het slagen van een project."

Hoe steek je als initiatiefnemer de eerste gesprekken met je buren het beste in? Tissingh: "Ik heb gemerkt dat je zo'n gesprek het beste met een zo open mogelijke instelling ingaat. Geef aan dat je erover denkt iets met wind of zon of duurzame energie te doen in een gebied, omdat daar mogelijkheden voor zijn. En vraag dan wat de buren ervan vinden. Probeer erachter te komen wat zij belangrijk vinden. Stel de 'als-dan-vraag'.

Weijers beaamt dat: "Inderdaad goed dat je die vraag stelt. Want dat is uiteindelijk de vraag naar welke waarden of belangen ertoe doen voor je gesprekspartner. Het klinkt groots om het over waarden te hebben, maar vaak zie je dat mensen elkaar in standpunten of meningen totaal niet vinden, tot je een gesprek over waarden hebt. Dan blijken ze minder uit elkaar liggen dan ze vooraf dachten. Vanaf daar kan je de waarden vertalen naar doelen of randvoorwaarden. Bijvoorbeeld: we doen het alleen als we tot een goede samenwerking in de buurt kunnen komen. Of: iedereen moet er in dit gebied (financieel) op vooruit gaan. Van daaruit kan je samen kijken naar concrete plannen en uitwerkingen, bijvoorbeeld

ten aanzien van afstand tot woningen, financiële vergoedingen of geluid."

Hoewel het voor een energiecoöperatie vaak vanuit een duurzame maatschappelijke overtuiging wenselijk is om een energieproject op te starten, is dat voor de omwonenden niet altijd vanzelfsprekend. Het werkt dan beter om in plaats van te overtuigen, juist in gesprek te gaan. Tissingh: "Probeer te begrijpen waarom iemand boos of bang is." Weijers: "We moeten ook onder ogen zien dat het logisch is dat mensen boos zijn. De komst van een wind- of zonnepark heeft een hele serieuze impact op de leefomgeving van mensen."

"Wat je je moet realiseren is dat een goed proces met de buurt en alle kopjes koffie die daarbij horen, veel tijd kost," zegt Tissingh. "Dan hebben we het over twee tot drie jaar. Het is niet de snelste, maar wel de beste route. Daar komt nog bij dat gemeenten willen weten of er een energiecoöperatie aan boord is. En energie coöperaties willen weten wat de gemeente ervan vindt. Bovendien zijn de gesprekken in het beginstadium diffuus, met grote onzekerheden en je hebt als initiatiefnemer niet op alle vragen antwoord. Maar het is wel wat je nu moet gaan doen als je over een tijd een duurzaam energieproject wilt ontwikkelen. Je kan het betrekken van je omgeving niet stapje voor stapje doen, maar je spreekt parallel met omwonenden en gemeenten. En dat doe je het beste met de juiste boodschap en met de juiste houding om het goed te willen doen."

Weijers benoemt Windpark SwifterwinT. "In dat gebied is het gelukt om een samenwerking te smeden op basis van een aantal pijlers. Concreet zijn er in dat gebied 200 adressen, waarvan 180 aangesloten zijn bij de vereniging en 150 hebben geïnvesteerd in het windpark. En hoewel het niet altijd gemakkelijk is om samen te werken, is er uiteindelijk geen enkel bezwaar of beroep uit het gebied zelf gekomen." Datzelfde geldt voor Windpark Bommelerwaard-A2, waar de lokale initiatiefnemer een grote rol heeft gespeeld in het 'koffie drinken met' en betrekken van de omgeving.

Weijers: "In een gebied duurzame energie opwekken is ook een kans is om op lokaal niveau in de eigen energiebehoefte te voorzien. Om dat zo concreet mogelijk te doen kun je de koppeling te maken naar de lokale verbruikers van energie. Daar zien we veel enthousiasme voor bij bedrijven, bij burgers en burgercoöperaties om op die manier samen te gaan werken om samen met de buren te kunnen gaan voorzien in de eigen opgewekte energie."

Windunie wint Pitch op Landelijke Omgevingsmanagementdag

Jennie Tissingh (Projectmanager) en Steef van Baalen (Manager Ontwikkeling & Realisatie) gingen in oktober op de Landelijke Omgevingsmanagementdag aan de haal met de publieksprijs en de juryprijs. Zij pitchten hun paper: "Een appel of een banaan?" over zorgvuldige omgevingsprocessen.

Het paper kun je downloaden via:
windunie.nl/nieuws/windunie-wint-pitch-op-landelijke-omgevingsmanagementdag/

Webinar **'Effectief leiderschap omgevingsmanagement zon- en windprojecten' info**

De ontwikkeling van een wind- of zonnepark is een complex proces. Er valt winst te behalen als de lokale omgeving de kans krijgt om te participeren en mee te doen in de ontwikkeling. Hoe doe je dat? Vattenfall, Betuwewind, HIER Opgewekt en Windunie hebben er een webinar over gemaakt.

Kijk het webinar terug via:
hieropgewekt.nl/kennisdossiers/terugkijken-webinar-effectief-leiderschap-in-omgevingsmanagement-van-zon-en

Door effectieve weerstand van een kleine groep tegenstanders van grote windmolens op land is het peloton van voorstanders en politiek tot stilstand gekomen op diverse plaatsen in het land. Hoe gaan we om met deze weerstand? Hiervoor is door Energie Samen de **Community of Practice (CoP) 'Coöperatieve windmolens'** opgezet. Die verzamelt de coöperatieve initiatieven die al plaatsvinden en verspreidt ze, zodat meer lokale energiecoöperaties er hun voordeel mee kunnen doen.

Door TAMMO HOEKSEMA

Robert Koster

Omgaan met **'tegenwind'**

Piet-Hein Speel, coördinator van de CoP vanuit Energie Samen: "Wij steken al jaren de handen uit de mouwen voor meer en sterkere (lokale) duurzame energie en -besparingsprojecten. Alle technieken zijn nodig, dus ook wind op land is daarbij noodzakelijk. Maar er is soms felle en vaak effectieve tegenstand. Daar moeten we wat tegenoverstellen, via betere positionering en omgevingscommunicatie over coöperatieve windmolens. Dat doen we samen, via een Community of Practice, want Energie Samen is georganiseerd als een netwerkorganisatie voor leden en door leden." Als energiecoöperaties staan wij voor lokaal eigendom in de energietransitie, bijvoorbeeld met coöperatieve windmolens. Hoe

Verandering moet wennen

Robert Koster is communicatiemedewerker bij Deltawind en lid van de actiegroep 'Feiten en fabels over windmolens'. Dit doet hij samen met Gerlach Velthoven van Betuwewind. Koster: "Op Goeree-Overflakkee kregen we indertijd ook te maken met weerstand vanuit een aantal dorpen, vooral omdat de gemeente daar een concentratiegebied voor windmolens had aangewezen.

We zijn in gesprek gegaan, onder andere via informatiebijeenkomsten. We hebben steeds open en transparant gecommuniceerd en bewoners meegenomen in het proces. Ook hebben we ons als coöperatie sterk gemaakt voor een Windfonds waardoor een deel van de opbrengsten ten goede kwam aan de gemeenschap. Lokaal eigendom en zulke fondsen zijn nu meer verankerd, maar dat was toen nieuw.

Als je in gesprek gaat met omwonenden kom je er vaak samen wel uit, maar je moet accepteren dat je het niet iedereen helemaal naar de zin kunt maken.

Wij zijn nu klaar met ontwikkelen van windprojecten, dus ik verwacht bij deze CoP vooral onze opgedane kennis te delen, kennisdeling is de kracht van de coöperatieve sector. Maar ik hoop ook nieuwe dingen te leren. We zijn nu bezig met andere activiteiten, maar ik zie een hoop paralellen. Of het nu gaat om windmolens of de warmtetransitie: verandering doet soms pijn en moet wennen."

ziet dat lokale eigendom eruit? Coöperatieve windmolens zijn er voor en door onszelf, de lokale gemeenschap.

We willen samen beslissen over wat er in onze eigen omgeving gebeurt. En we proberen de lusten en de lasten onderling eerlijk te verdelen. Als we met z'n allen onze eigen energie opwekken, dan ziet zo'n windmolen er ineens een stuk fraaier uit. Als we zo een mooi rendement op onze investering kunnen maken, voelt dat een stuk beter dan meer dividend voor anonieme aandeelhouders. En als we met zijn allen besluiten om de molens even uit te zetten als er veel vogels voorbijkomen, is het onze eigen, lokale afweging om wat rendement in te ruilen voor natuurbehoud.

Hoe gaan we dit bereiken?

De CoP wil geen praatclubje worden maar wil actie. Er zijn vier actiegroepen geformeerd:

- Positionering van de coöperatieve windmolen – het positieve verhaal
- Feiten en fabels over windmolens – een verwijzing naar nuttige websites
- Laat van je horen – een plan van aanpak voor coöperaties gericht op (1) het betrekken van omwonenden (community building), (2) lokaal communiceren en (3) participeren met gemeente en andere partijen
- Urgente, gerichte ondersteuning – de taskforce met deskundigen die coöperaties met raad en daad bij staat.

Op dit moment telt de CoP 27 leden.

Waarden belangrijker dan feiten

Huib de Vriend

Huib de Vriend is bestuurslid en coördinator communicatie bij Heuvelrug Energie en coördinator van de actiegroep ' Communicatie en participatie'. Dit doet hij samen met Inge Verhoef van de Windvogel en Tineke de Vries van Amsterdam Wind. De Vriend: "In het kader van de RES U16 wilde de gemeente Utrechtse Heuvelrug een gebied bij het dorp Overberg als zoekgebied voor wind aanwijzen. De totstandkoming van de RES U16 was vooral een top-down ambtelijk en bestuurlijk proces. Ondanks aandringen, ook via de koepel Energie van Utrecht, waren daar geen andere partijen bij betrokken.

Vervolgens kwam er georganiseerd en massaal verzet uit Overberg. Daarbij werd gebruik gemaakt van 'feiten' waar je best vraagtekens bij kunt zetten, maar het verzet was ook emotioneel geladen. De gemeente heeft uiteindelijk het voorstel ingetrokken en ook de grondeigenaren trokken zich terug.

Wij zijn vervolgens in gesprek gegaan met mensen in Overberg. En het blijkt dat die best wat willen, maar het gevoel kregen dat er windmolens in Overberg zouden komen omdat het nergens anders kon. Nu zijn we met diezelfde groep bezig met een initiatief voor een zonnepark. Zo willen we eerst werken aan vertrouwen en betrokkenheid.

Ik doe mee met deze CoP, want volgens mij is draagvlak en communicatie cruciaal voor de energietransitie. Mijn overtuiging is dat je er niet komt met alleen het weerleggen van 'feiten', het gaat vooral om waarden. Daarover kan je het gesprek voeren. Onzin moet je wel bestrijden, maar mensen die ongerust zijn en bang bereik je niet met een feitelijke boodschap dat overlast van windmolens best meevalt."

Meer weten of meedoen, dat kan!
Contact: Piet-Hein Speel
piet-hein.speel@energiesamen.nu

Yannick Heijne (25) maakte tijdens zijn studie een duurzame ommezwaai. Hij leeft zo bewust mogelijk en wil zich actief inzetten voor de energietransitie. Hij roept ook andere jongeren op om zich meer te laten horen.

Door SIGI VAN DRIEL - SIMONS

"Ik zoek naar de balans tussen techniek en het leveren van een duurzame bijdrage"

Energie Samen maakt een serie rondom 'Jongeren en de energietransitie'. Wij laten jongeren aan het woord en vragen hen wat hun visies en ambities zijn voor de versnelling van de energietransitie.

Heijne studeerde lucht- en ruimtevaart techniek. Dat betekende vooral veel rekenen aan aerodynamica van vliegtuigen en raketten: de grote energie-slurpers. Na een tussenjaar koos hij voor de 'European Wind Energy Master: Rotor design'. Hij dook de techniek en wetenschap in en paste dat meteen toe om de wereld te verduurzamen.

"Ik wil mijn kennis in praktijk brengen", zegt Heijne. "Ik wil niet alleen leren en in mijn hoofd houden, maar er juist mee aan de slag. Ik ben Windspecialist geworden bij Windunie, omdat deze organisatie voor mijn gevoel de oplossing bij de mensen zelf zoekt. Namelijk door energie

projecten in lokaal eigendom te ontwikkelen. En er zo voor te zorgen dat mensen de energietransitie zelf gaan dragen. Mijn drive is dat ik met mijn specialistische technische kennis een concrete bijdrage kan leveren. Ik zoek naar de balans tussen techniek en het leveren van een duurzame bijdrage."

"Ik heb het idee dat mijn leeftijdsgenoten er allemaal hetzelfde over denken."

Heijne ziet nog niet genoeg urgentie en concrete stappen rondom klimaatverandering bij beleidsmakers. Heijne: "Voor mijn gevoel wordt er veel vooruitgeschoven en worden er halve maatregelen genomen. Terwijl over 25 jaar, als ik de leeftijd heb van de beleidsmakers nu, dan ervaar ik de consequenties van dit beleid. We moeten nu de energietransitie aanpakken, zodat we daar in de toekomst geen last van hebben".

"Jongeren wil ik oproepen om zich hard voor te maken voor de energietransitie, omdat we de laatste generatie zijn die er wat aan kunnen doen. We moeten ons vooral laten horen. Ik heb het idee dat mijn leeftijdsgenoten er allemaal hetzelfde over denken. In ieder geval denk ik dat we progressiever zijn dan we naar buiten toe laten merken. Ik heb het idee dat jongeren er wat van vinden, maar dat niet laten horen."

Heijne heeft zich inmiddels aangesloten bij een 'Jong Windunie'. Samen met een aantal Windunie medewerkers die jong zijn in leeftijd of in ieder geval jong van geest. "Wij werken dagelijks aan de energietransitie door duurzame energieprojecten in lokaal eigendom te ontwikkelen. Wij willen graag een positief geluid laten horen. En we willen laten zien dat duurzame energie heel positief kan zijn. Vooral omdat er de laatste tijd veel negatieve berichtgeving over wind-op-land projecten is. En hopelijk steekt ons enthousiasme ook anderen aan".

In zijn persoonlijke leven maakt Heijne ook duurzame keuzes. Samen met zijn vrouw runt hij zijn huishouden zo duurzaam en circulair mogelijk. "We gaan veel naar kringloopwinkels. We hebben herbruikbare servetten en er komt geen apparaat in huis, tenzij het een A-label heeft. We eten minder vlees dan voorheen en we gaan met de fiets in plaats van de auto. Op die manier leven we bewust."

Heijne wil privé zelfs nog meer actie ondernemen. "Ik merk bij mezelf dat ik meer wil doen. Vandaar dat ik graag dit interview wilde doen. En ik ben ook geïnteresseerd in Jong RES Nederland, omdat dat een mooi platform is om met de beleidsmakers in gesprek te komen en een voet tussen de deur te krijgen. Bij een energiecoöperatie gaan zou ook een mogelijkheid zijn. Dat zijn vaak "oude-mannen-clubs". Dus daar kunnen we als jongeren ook wel meer in betekenen. Andere ideeën die ik heb, zijn meedoen aan klimaatmarsen of aansluiten bij andere initiatieven zoals Youth for Climate NL. In ieder geval ga ik meer actie ondernemen en hoop ik anderen op die manier te inspireren om bij te dragen aan de energietransitie."

Als één ding duidelijk is in de energietransitie, dan is dat 'nieuwe, duurzame energie' steeds zichtbaarder wordt in de ruimtelijke omgeving. Denk aan meer windmolens, zonneparken, warmtenetten, CO_2-opslag, en verduurzaming van zowel huizen en bedrijven als industrie. En om dat voor elkaar te krijgen zijn burgers en bedrijven onontbeerlijk. Zij moeten meegenomen worden in deze omslag die al enkele jaren gaande is, maar steeds vaker tot weerstand leidt. Hoe kun je burgers en bedrijven dan toch meenemen? De Nederlandse wetenschapper dr. Gerdien de Vries van de TU Delft breekt een lans voor de inzet van meer klimaatpsychologen in het overheidsbeleid.

Door HARMEN WEIJER

"De 'gedoe-factor' van verduurzaming moet richting 0"

Gerdien de Vries doet al jaren onderzoek naar gedragsaspecten en psychologische factoren bij klimaat- en energietransitiebeleid. Zo is De Vries in 2010 gepromoveerd op de communicatie rondom het CO_2-opslag project in Barendrecht. "Daar viel ik met de neus in de boter. Want een van mijn doelen is dat klimaat- en energieproblemen niet alleen met technologie opgelost kunnen worden. Psychologie moet wat mij betreft aan die gereedschapskist worden toegevoegd om een zo goed mogelijk beeld te krijgen, wat mensen drijft om wel of niet voor duurzame energie te kiezen."

Zoals in het geval van haar promotie-onderzoek, waarbij het gaat om CO_2-opslag in Barendrecht. Het consortium – met Shell als grootste multinational - wilde in lege gasvelden bij Barendrecht CO_2 opslaan om aan hun klimaatdoelen te voldoen. Dat sloeg in als een bom bij de inwoners van Barendrecht. "Wat ik heb onderzocht en dus heb kunnen concluderen, is dat op een juiste manier communiceren zeer veel uitmaakt in dit soort projecten. Niet alleen hoe er wordt gecommuniceerd, maar ook door wie en hoe dat wordt gepercipieerd door inwoners. Mensen in Barendrecht zullen informatie over CO_2-opslag van Shell anders interpreteren dan mensen in bijvoorbeeld Brabant. Ook is de interpretatie anders als de boodschap bijvoorbeeld van de lokale overheid komt of van je eigen omgeving."

Belangrijke rol voor klimaat-psycholoog

Dat lijkt logisch en toch hebben veel gemeentelijke en provinciale overheden nog regelmatig veel moeite om de boodschap voor bijvoorbeeld meer windenergie goed bij omwonenden over te brengen. Een klimaatpsycholoog zou in dat voortraject een belangrijke rol kunnen spelen om te voorkomen dat het kind met het badwater wordt weggegooid.

> **"We willen ook een fijn leven leiden."**

"We hebben inmiddels een set aan perspectieven, theorieën en onderzoeksmethoden ontwikkeld, die bij dit soort projecten goed gebruikt kunnen worden. Zo zijn we nu betrokken bij de ontwikke-

ling van zogeheten airborne windenergie, beter bekend als energieopwekkende vliegers. De faculteit Lucht- en Ruimtevaart van de TU Delft is daarmee bezig en wij helpen hen door inzicht te geven in wat mensen van deze technologie zouden kunnen vinden. We vragen dit bijvoorbeeld aan mensen, maar we kijken ook naar andere windprojecten en hoe de plannen hiervan zijn gevallen bij omwonenden."

Eerdere ervaringen meegenomen

Een van de psychologische effecten die vaak bij duurzame energieprojecten optreden, is dat de ervaring van inwoners met bijvoorbeeld de gemeente op een geheel ander vlak, vrijwel altijd wordt meegenomen in dat nieuwe project. "Neem Barendrecht weer: hier hadden de inwoners het gevoel alsof ze in het afvoerputje van Nederland woonden, want de chloortrein van de Rotterdamse haven naar Duitsland reed ook al door de stad, zo was de tendens. Zoiets kan net de druppel zijn om een ander project niet te accepteren."

'Gedoe-factor'

Maar dan terug naar de vraag: hoe kun je burgers meenemen in de energietransitie? Een van de ontdekkingen die De Vries heeft gedaan tijdens haar onderzoek is dat veel mensen duurzame maatregelen nemen een hoop gedoe vinden. "Ik noem dat de 'gedoe-factor', en ik geef overheden mee dat ze het de mensen zo gemakkelijk mogelijk moeten maken, zodat die gedoe-factor richting 0 gaat. Dat kan door die veranderingen te faciliteren of door dat heel natuurlijk in het gewenste gedrag te laten meenemen, keuzearchitectuur of nudgen heet dat. Uiteraard moet dat wel in de goede balans zijn, dus geen manipulatie. En hoe belangrijk ik mijn werk ook vind, alleen inzetten op klimaatpsychologie en nudgen is ook niet goed. Het moet echt een samenwerking zijn."

'Wicked problem'

Dit alles is nodig omdat klimaatverandering voor velen nog echt een ver-van-hun-bed-show is, vooral omdat het niet iets is dat ons direct raakt. "Zoals wel het geval is bij de corona-pandemie de afgelopen anderhalf jaar. Klimaatverandering is een 'wicked problem', waardoor het voor mensen heel makkelijk is om op anderen te vertrouwen of te ontkennen. We willen ook een fijn leven leiden, en als dat dan moeilijker wordt gemaakt, gaat men niet snel omschakelen."

Coöperatieve waterkracht m landgoed Singraven energie

Wilfried Spekhorst

Dominique Doedens

Gerrit Tijman op Smeijers

Je zal maar op een historisch landgoed wonen en duurzame energie willen opwekken. Zonnepanelen op je monumentale woning, dat mag niet. Maar wat dan wel? Bewoners van landgoed Singraven in Twente sloegen de handen ineen en richtten een energiecoöperatie op, om een waterkrachtcentrale te realiseren op het landgoed.

De vijzelturbine van Coöperatie Duurzaam Singraven is op 30 september 2021 onder grote belangstelling geopend. En zorgt er nu voor dat landgoed Singraven energieneutraal is met energie opgewekt uit het stromende water van de Dinkel.

Energie Samen ging een kijkje nemen op het landgoed en sprak met Wilfried Spekhorst, voorzitter van de coöperatie, Gerrit Tijman op Smeijers, de secretaris, en met Dominique Doedens, projectbegeleider van coöperatief ontwikkelbureau Escozon.

Door LIESJE HARTEVELD

naakt neutraal

Foto's: Ryan Skillington

Een regenachtige dag wordt opgefleurd door de vrolijke herfstkleuren van de vele bomen op landgoed Singraven even ten westen van het Twentse plaatsje Denekamp. De vijzelturbine: een grote, zwarte, metalen wokkel, die vlakbij het restaurant op het landgoed gebouwd is, draait rustig rondjes. De turbine wordt aangedreven door het stromende water van de Dinkel. Eigenlijk is het de Bijdinkel, een zijtak van de bekende Twentse rivier. Het is verrassend genoeg een prachtig gezicht, zo'n modern apparaat in de historische, groene setting van het landgoed. "Er is veel aandacht besteed aan het ontwerp en de inpassing," vertelt Tijman op Smeijers. "600 jaar geleden stond hier ook een watermolen op het landgoed. Precies op de plek waar nu de vijzelturbine ligt. We hebben de balken die daar nog van overgebleven zijn, gebruikt voor de trap bij het techniekgebouwtje. Voor de veiligheid komt er nog wel een kap over de turbine heen, maar daar kun je doorheen kijken, zodat je vijzelturbine ook straks nog goed kunt bekijken."

Het plan voor het bouwen van een vijzelturbine speelt al lange tijd. Zowel de landgoedeigenaar: de stichting Edwina van Heek, als de bewoners wilden graag verduurzamen. Zonnepanelen op de historische panden zijn echter niet toegestaan. Op het landgoed staan al sinds jaar en dag watermolens die worden aangedreven door de kracht van de rivier. Dus de gedachten over verduurzaming gingen al snel uit naar waterkracht. In 2014 kwam het eerste idee voor een waterkrachtcentrale naar voren. Dat ging niet door omdat hij niet visvriendelijk was. "Maar deze turbine is wel goed voor de vissen," vertelt Spekhorst. "Hij draait rustig genoeg met voldoende brede gangen tussen de schoepen om de vissen veilig benedenstrooms te brengen." Spekhorst wijst de rubberen 'visbumpers' aan die op de schoepen zijn aangebracht. "Die geven de vissen hooguit een zacht tikje. Ze kunnen niet vast komen te zitten tussen de kuipwand en de bewegende schoepen, doordat deze nauw op elkaar aansluiten."

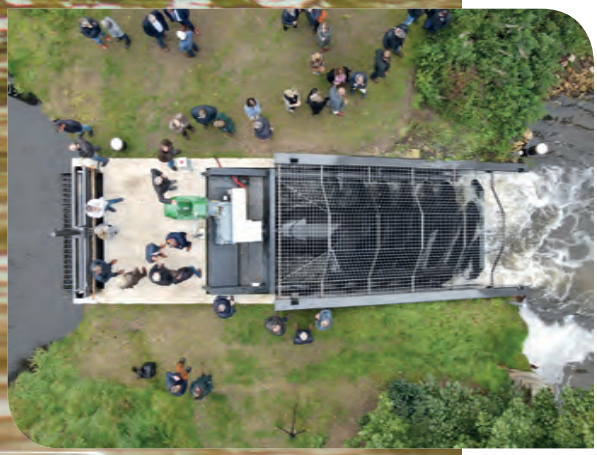

Foto: Pure Energie

De provincie Overijssel wil graag verduurzaming mogelijk maken op Landgoederen. Doedens is in opdracht van stichting Edwina van Heek het idee van een vijzelturbine verder gaan uitzoeken. "In november 2018 heb ik tijdens een pachtersbijeenkomst op het landgoed een presentatie over de mogelijkheden van deze, visvriendelijke, vijzelturbine gegeven. Mijn verhaal werd met applaus ontvangen en Spekhorst, Tijman op Smeijers, en Eddo Nijhof, de huidige penningmeester, staken hun hand op om hiermee als werkgroep aan de slag te gaan," vertelt Doedens.

Tijman op Smeijers is aan het rekenen geslagen. Als werktuigbouwkundig ingenieur had hij al snel de smaak te pakken. "Ik heb het voorstel van de vijzelturbine helemaal geanalyseerd met cijfers van het waterschap. Daarvoor heb ik alle gegevens over de hoeveelheid water en het verval van de

De vijzelturbine

De elektrische energie wordt opgewekt door middel van een vijzelgenerator. De vijzel is een zogenaamde schroef van Archimedes' met een buitendiameter van 3,15 meter en vier schoepen. Hij draait onder een hoek van 22 graden bij een verval van 1,70 meter. Een schroef die in het water draait, de vijzelturbine, zet de energie van het stromende water door het hoogteverschil om in een draaiende beweging.

Het water stroomt van de bovenkant van de turbine naar de uitlaat aan de onderzijde. Aan de bovenkant van de draaiende vijzelas met schoepen is een tandwielkast verbonden met de generator voor de stroomopwekking. De stroomopwekking wordt optimaal afgestemd op de beschikbare hoeveelheid water. Het geïnstalleerde vermogen is 75 kilowatt. De levensduur is 30 á 40 jaar.

De gemiddelde jaaropbrengst is berekend op 280.000 kilowattuur. Een hoeveelheid die gelijk staat aan het elektraverbruik van ongeveer 75 huishoudens en meer dan voldoende is voor de elektrabehoefte van de bewoners op het landgoed. De stroom wordt geleverd als duurzaam lokaal opgewekte waterkrachtstroom aan bewoners van het landgoed en -voor zover mogelijk- ook aan omwonenden.

Bijdinkel van de afgelopen 15 jaar doorgerekend. Zo kon ik analyseren hoeveel energie daar potentieel in zit. Ik moest wel even wat technische kennis van jaren terug ophalen, maar dat was een mooie uitdaging," lacht Tijman op Smeijers. Doedens voegt daar aan toe: "Door zijn expertise konden we onderbouwen dat het project uit kon. Dat was erg handig in de gesprekken met provincie en gemeente."

De opstartfase van het project verliep voorspoedig. Alle betrokkenen waren positief over de plannen. "We zijn voor gesprekken op het gemeentehuis geweest, bij de provincie, we hebben met de landgoedeigenaar gepraat," somt Spekhorst op, "en iedereen reageerde enthousiast op ons project." De enige tegenslag die de coöperatie heeft gehad is de vertraging van een half jaar toen duidelijk werd dat de zwaardere netaansluiting die er moest komen een langere levertijd betekende. De coöperatie hoopt ook te gaan profiteren van de retentiegebieden die het waterschap bovenstrooms aan wil leggen. "Bij pieken van veel regenval loopt het water normaal gesproken snel weg," legt Tijman op Smeijers uit. "Maar als het waterschap het water beter vast kan houden, dan profiteren wij langer van het extra water omdat het er langer over doet om weg te stromen."

De vijzelturbine is een coöperatief project en 100 procent in eigendom van de lokale coöperatie. "Coöperatie Duurzaam Singraven is opgericht toen duidelijk was dat het project door kon gaan," vertelt Spekhorst. "Eerst zaten we als naobers bij elkaar: de pachters en bewoners van het landgoed. We hebben op zo'n bijeenkomst toestemming gevraagd om een coöperatie op te richten." De coöperatie is voor huurders, pachters en mensen die een bedrijf runnen op landgoed Singraven. Dat zijn zo'n 35 huishoudens. Ook is afgesproken dat de stichting Edwina van Heek altijd een zetel heeft in het bestuur.

Spekhorst: "We hadden 20 huishoudens nodig om het eigen vermogen bij elkaar te brengen dat we nodig hadden voor de financiering door een bank. Uiteindelijk heeft de stichting dit gefinancierd. Inmiddels zijn er 24 huishoudens lid geworden van de coöperatie." "De mensen die niet meedoen zijn veelal te oud om nog te investeren," merkt Tijman op Smeijers op. De opbrengst van het project gaat naar de leden en het bestuur kan voorstellen doen voor het besteden van een deel van de winst. "De vijzelturbine is een ideale aanvulling op de aanwezige zonne-energie op het bedrijfsdak van het biologische melkveebedrijf op het landgoed, besluit Tijman op Smeijers. "Hij doet het altijd en juist in de winter levert hij de meeste energie."

Escozon

Escozon is een coöperatief ontwikkelbureau uit het Overijsselse Heeten. Escozon ondersteunt energie initiatieven met projectmanagement, contacten met stakeholders zoals waterschap, provincie en aannemer, advies en het uitzoeken van de beste subsidiemogelijkheden. Het ontwikkelbureau werkt samen met lokale werkgroepen met als doel het realiseren van een coöperatief project in eigendom van bewoners.

Oei! Postcoderoosproject en verlaging van de energiebelasting

Het kabinet heeft besloten om de energiebelasting op elektriciteit voor 2022 fors te verlagen ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel. Dit is heel zuur voor veel vroege investeerders in duurzame energie en mogelijk financieel problematisch voor veel postcoderooscoöperaties onder de Postcoderoosregeling.

Door TAMMO HOEKSEMA

De fiscale regeling Verlaagd Tarief bij collectieve opwek, beter bekend als de Postcoderoosregeling, geeft namelijk recht op een korting op de energiebelasting op elektriciteit, als een particulier of ondernemer samen met anderen investeert in de opwek van duurzame energie. Die korting wordt dus veel lager dan verwacht. Het kabinet gaat de energiebelasting verlagen ter compensatie van de stijgende energierekeningen door de hoge gasprijs.

Gewekte verwachtingen

Rond de verlaging van de energiebelasting spelen volgens Energie Samen twee problemen. Het eerste probleem is de verwachtingen die gewekt zijn bij leden die geïnvesteerd hebben in postcoderoosprojecten. Siward Zomer, coöperatief directeur Energie Samen: "Voor onze leden is het heel zuur. Dit waren onze pioniers die in hun vrije tijd voor zaaltjes hebben gestaan en een verwachting over hun zonnedak gepresenteerd hebben aan hun buurtgenoten. Die verwachting was gebaseerd op een wet van de overheid (de wet fiscale maatregelen klimaatakkoord, 17 september 2019, red). Nu komen deze verwachtingen niet uit. Dat is moeilijk uit te leggen en een deuk in het vertrouwen voor zo'n coöperatie die in de toekomst diezelfde leden nodig heeft voor nieuwe investeringen in zon-, wind- en warmteprojecten."

Financiële problemen

Een tweede probleem is dat voor sommige postcoderooscoöperaties wel degelijk een financieel probleem kan ontstaan. De situatie kan per coöperatie verschillen, afhankelijk van de opzet van de coöperatie, van het project en van de afspraken die met leden gemaakt zijn. Energie Samen wil een oplossing vinden voor die projecten en coöperaties die echt financieel in de problemen komen omdat ze hun inkomsten afhankelijk gemaakt hebben van de vermeden energiebelasting.

> "Dat is moeilijk uit te leggen en een deuk in het vertrouwen."

Oplossing voorgesteld

Energie samen heeft eind oktober, in overleg met de expertgroep Postcoderoos, het probleem onder de aandacht gebracht van leden van de Tweede Kamer en een oplossing voor de korte termijn gesuggereerd: een voorstel om de grondslag van de Regeling Verlaagd Tarief uit te breiden met de Opslag Duurzame Energie (ODE). Dat verzacht de pijn met 3,7 cent per kWh (wetsvoorstel tarief ODE 2022 ad € 0,0305 + BTW). Hiervoor volstaat een amendement op artikel 59a lid 1 van de Wet belastingen op milieugrondslag.

Lobby tegen besluit niet zinvol

"Rond de energiebelasting zelf spelen belangen die vele malen groter zijn dan ons deelbelang, dus we verwachten geen effect van een lobbytraject om dit besluit terug te draaien." zegt Zomer. "De onvoorspelbaarheid van de energiebelasting was overigens één van de redenen om van de opvolger, SCE een subsidieregeling te maken, daar hebben eenmaal toegekende projecten 15 jaar lang zekerheid."

In 2022 gaat Energie Samen aan de slag met een lange termijn oplossing in overleg met het ministerie van EZK en onder andere staatsteunjuristen.

Meer informatie

Op de website van Energie Samen is veel info te vinden over zowel de oude Postcoderoosregeling als de nieuwe SCE regeling. Kijk op **academie.energiesamen.nu/pagina/91/postcoderoos-regeling-samen-leren**

Op zo'n honderd plekken in Nederland zijn bewoners zelf vast begonnen aan collectieve plannen voor de warmtetransitie in hun eigen wijk. Blauwdrukken zijn er niet, en het is zoeken naar technische oplossingen, kennis, samenwerkingspartners en geld. De pioniers zijn mensen met een lange adem, want haast moet je niet hebben. Dat weten ze inmiddels in Heeg en Haarlem.

Door TJITSKE VELDKAMP

Een goede warmte-oplossing is een kwestie van geduld

Schematische weergave van de plannen in Heeg om warmte te winnen uit het Heegermeer

Afwachten tot de gemeente Sudwest-Fryslân zou besluiten wanneer en hoe Heeg van het aardgas af moet? Daar voelden ze bij Energie Coöperatie Duurzaam Heeg niet veel voor. Eigen initiatief zou vast gunstiger uitpakken en In de Duurzame Dorpsvisie stond dat het dorp al in 2025 energieneutraal zou zijn. Daarom gingen bewoners zelf aan de slag. Uit een eerste haalbaarheidsonderzoek bleek dat het 'Hegemer Mar' in theorie voldoende warmte zou moeten bieden om alle ruim 1000 woningen in het dorp te verwarmen. Project Warm Heeg was geboren.

Voor iedereen

Het uitgangspunt van de coöperatie: iedereen in het dorp moet mee kunnen doen, anders gaat het plan niet door. Maar hoe neem je iedereen mee? Volgens Lucie Gelderblom, lid van het projectteam van Warm Heeg, betekent dat héél veel gesprekken voeren en steeds opnieuw uitleggen waarom een warmtenet een goed idee is: "Veel mensen beginnen met tegenwerpingen, maar als je uitlegt wat de plannen zijn, zonder verwachtingen te scheppen die je niet kunt waarmaken, gaan mensen om. Het ís namelijk gewoon een mooi plan!"

Collectief is voordeliger

Een groot knelpunt voor de uitvoering van dat plan is geld voor de ontwikkelfase. Banken financieren deze fase niet. En een aanvraag bij het Programma Aardgasvrije Wijken werd afgewezen. Er is nu net weer voldoende geld bij elkaar gesprokkeld om uit te zoeken welk technisch ontwerp het beste is, wat het kost, en wat een aansluiting op een warmtenet betekent voor isolatie en voor de installaties in elk individueel

huis. Juist een collectieve oplossing lijkt de meest betaalbare te worden. "Als je dit vanuit collectiviteit organiseert met bewoners die niet op winst gericht zijn, neemt de kans dat het betaalbaar blijft enorm toe," aldus Lucie Gelderblom.

Koplopers overleggen

Alle koplopers in de warmtetransitie snakken naar succesvolle voorbeeldprojecten. "Alles is nieuw en ongelofelijk complex", aldus Lucie. "Marktpartijen en gemeenten hebben dit soort projecten van onderop ook nog niet eerder gerealiseerd. Als je een business case laat maken, krijg je drie verschillende verhalen. Wie zit er dan het dichtst bij de waarheid?" Het projectteam van Warm Heeg wisselt daarom voortdurend kennis en ervaringen uit met andere koplopers in het land via het lerend netwerk van koepelorganisatie Energie Samen

"We verwachten, na de eerste woningen en bedrijven, veel van het zwaan-kleef-aan-effect."

Buurtwarmte

Al met al is het een project van de lange adem. "Mensen vragen geregeld wanneer nou eindelijk de schop de grond in gaat", zegt Lucie. "Maar dat duurt nog wel even. De complexiteit van de opgave is niet misselijk. Maar als het in Heeg kan, kan het in héél veel dorpen. Dat zou zo'n boost geven!"

SpaarGas: zelf regelen

Ook in Haarlem hebben ze geduld nodig gehad. Aan de rand van de stad, richting de Zandvoortse duinen, ligt Het Ramplaankwartier. Het is een groene, ruim opgezette tuinwijk met voornamelijk woningen uit de jaren 30 en 50. Ook hier vroeg een groep bewoners van Energiecoöperatie Duurzame Energie Ramplaan zich af of het niet mogelijk zou zijn om de verwarming van hun woningen zelf te regelen. De voordelen: maximale zeggenschap en geen afhankelijkheid van een bedrijf dat per se winstgevend moet zijn.

Flexibel systeem

Zo gezegd, zo gedaan. Met hulp van Universiteit Delft en in samenwerking met de gemeente Haarlem werd een slim en innovatief systeem voor project SpaarGas bedacht: een ZonneWarmteNet, gevoed door PVT-panelen die warmte én elektriciteit leveren; een centrale warmtekoudeopslag (wko) in de grond en individuele warmtepompen per woning. Omdat de zonnewarmte niet eerst wordt omgezet in elektriciteit, maar direct het water verwarmt, is er weinig energieverlies. In de winter komt het water met een temperatuur tussen de 16 en 20 graden uit de wko en wordt het per woning met een zogenoemde (stille) waterwaterwarmtepomp verder verwarmd. Hightech afleversetjes in elke woning zorgen ervoor dat je soms warmte uit het wijknet krijgt, en soms uit de wko. "De schoonheid van het systeem zit 'm onder andere in de flexibiliteit", aldus Eelco Fortuijn, projectleider van SpaarGas. "Het gasnet blijft voorlopig gewoon liggen. Je kunt dus eerst uitproberen of het systeem voor jou werkt." Is het 's winters koud in huis, dan is misschien de isolatie nog niet afdoende of is er een andere radiator nodig. je kunt dit uitproberen door te starten met een hybride warmtepomp zodat je nog kunt bijstoken met de gasketel als dat nodig is. Fortuijn: "Daar kun je dus mee spelen. Je hoeft niet meteen helemaal óm."

Zwaan-kleef-aan-effect

Het rondkrijgen van een business case kost SpaarGas de nodige hoofdbrekens: de vertakkingen van het net naar de individuele woningen zijn duur en een subsidieaanvraag bij het Programma Aardgasvrije Wijken is weliswaar in voorbereiding, maar nog niet klaar. Gaat die niet door, dan vervalt ook de gemeentegarantie en haakt de bank af. Komt er wel subsidie, dan is de flexibiliteit een fijne bonus: gefaseerd worden er 3 wko's aangelegd, waardoor er maar 200 woningen tegelijk hoeven aan te sluiten om de zaak financieel rond te krijgen, in plaats van alle 1200 woningen en bedrijven in één keer. "Die eerste 200 gaan er wel komen", denk Fortuijn. "We verwachten daarna veel van het zwaan-kleef-aan-effect, dat je ook ziet bij zonnepanelen: als er één begint in een straat, volgen er anderen." De helft van de wijk heeft inmiddels interesse getoond.

Voor de kinderen

Als alles meezit is in maart 2022 de financiering rond en kan de coöperatie iedereen die interesse heeft een definitief aanbod doen. Dan zijn er inmiddels 3,5 jaar verstreken en is er nog anderhalf jaar nodig voordat de uitvoering kan beginnen, schat Fortuijn. Lang? "Ja, het gaat niet vanzelf. Maar ik heb kindjes, dus ik heb de overtuiging dat we dit vanuit het oogpunt van duurzaamheid moeten doen."

Meer informatie?

www.warmheeg.nl
www.ramplaankwartier.nl

Fondsen van Energie Samen nemen financiële drempels voor coöperaties weg

Ideeën genoeg voor duurzame energieprojecten, maar hoe financier je die? Dat is al jaren een drempel voor veel coöperatieve energieprojecten. Langzaam maar zeker lukt het Energie Samen om steeds meer drempels weg te nemen. Zodat financiering voor veel meer projecten binnen bereik komt. Het Ontwikkelfonds voor energiecoöperaties is inmiddels operationeel.

Maar voor energiecoöperaties met zonneprojecten is er nu ook het Realisatiefonds, daarnaast is Energie Samen druk bezig met een fonds voor eigen vermogen.

Door TAMMO HOEKSEMA EN LIESJE HARTEVELD

Energiecoöperaties die met grootschalige wind- en zonneparken aan de slag gaan krijgen een lening voor het financieren van de bouw vaak wel rond als de voorfase van onderzoeken positief is afgesloten. Daarvoor kan ook het Ontwikkelfonds voor energiecoöperaties helpen, waarover verderop in dit artikel meer.

Juist veel energiecoöperaties werken aan kleinere duurzame energieprojecten. En waar zo'n project voor een energiecoöperatie misschien best groot lijkt, is het voor banken vaak te klein om rendabel een aanvraag voor een lening te kunnen beoordelen. Energiecoöperaties met relatief kleinere projecten waren daarom tot nu toe op hun leden aangewezen om al het benodigde kapitaal bij elkaar te krijgen. Maar nu is er ook voor deze kleinere projecten een oplossing: met het Realisatiefonds voor energiecoöperaties bestaat de mogelijkheid een aanzienlijk deel van de investering in de bouw van energieprojecten met een zakelijke lening te financieren.

Voor zonprojecten

Energie Samen heeft het Realisatiefonds voor energiecoöperaties samen met de banken Rabobank, Triodos en ASN en met fondsmanager SVn opgezet. Het fonds is met name voor zonprojecten bedoeld die een SCE-subsidie of een SDE-subsidie hebben ontvangen. Duurzame, lokale energiecoöperaties kunnen bij het Realisatiefonds geld lenen voor zonnesystemen: investeringen in installaties, aansluitkosten voor het net, begeleidings- en onderzoekskosten en noodzakelijke en inherent aan de investering verbonden meerwerkkosten, en daarnaast een kortlopende voorfinanciering van de btw. Coöperaties kunnen een bedrag vanaf €30.000 tot maximaal €1.000.000. lenen. Het maximaal te financieren deel bedraagt 75 procent van

de totale projectomvang. Het resterende deel van minimaal 25 procent dient met eigen vermogen of met achtergestelde verplichtingen gefinancierd te worden.

Groen geld

Het Realisatiefonds is gevuld met zogenaamd groen geld dat beschikbaar is gesteld door de Rabobank, Triodos en ASN Groenprojectenfonds. Deze banken hebben gezamenlijk de structuur en documentatie voor de projectfinanciering opgesteld. Deze zijn speciaal voor het Realisatiefonds aangepast om kleinere projecten te financieren. Dit heeft geresulteerd in processen, documenten en procedures die het proces van aanvraag tot realisatie zo vloeiend mogelijk laten verlopen.

Ontwikkelfonds

Voor grootschalige zonne- en windprojecten is sinds dit jaar het Ontwikkelfonds voor energiecoöperaties operationeel. In de ontwikkelfase, vóór financial close, waren coöperaties eerder vooral aangewezen op hun leden voor ontwikkelkapitaal. Als het project niet doorging, waren die leden hun inleg kwijt. Dat maakt de concurrentie met commerciële ontwikkelaars lastig; die kunnen meer projecten op meer plekken ontwikkelen en zo tegenvallers opvangen.

Energie Samen heeft daarom het Ontwikkelfonds voor energiecoöperaties opgezet, samen met het ministerie van EZK, InvestNL en het Groenfonds. Zon- en windprojecten met een (verwachte) investeringswaarde van tenminste € 500.000 kunnen een beroep op dit fonds doen voor personele ondersteuning (projectbegeleider) vanuit een aansloten projectbureau en out-of-pocket-kosten voor specialistische onderzoeken of andere noodzakelijke deelstappen om te komen tot een financierbare business case en een onherroepelijke vergunning voor het project.

"Banken hebben structuur en documentatie speciaal voor het Realisatiefonds aangepast om kleinere projecten te financieren."

Provincies

Voor dit fonds is ook inleg van de provincies nodig. De eerste deelnemende provincies zijn Zuid-Holland, Drenthe, Utrecht en Limburg. Coöperaties uit die provincies kunnen een aanvraag doen bij het Ontwikkelfonds. Inmiddels zijn de eerste aanvragen toegekend. Wanneer financial close voor het project is bereikt stort de coöperatie het beschikbaar gestelde geld terug, met een premie. Zo houdt het Ontwikkelfonds zich uiteindelijk zelf in stand. Mocht het project onverhoopt niet doorgaan, dan hoeft de coöperatie niets terug te betalen.

Warmte in ontwikkelfonds wordt onderzocht

De Tweede Kamer heeft op 9 november een motie aangenomen om te onderzoeken of warmteprojecten ook in het Ontwikkelfonds kunnen meedoen. Volgens de motie van Chris Stoffer, SGP, zijn er steeds meer energiecoöperaties die zich (ook) richten op benutting van omgevingswarmte zoals aquathermie. Daarom wordt de regering verzocht om te onderzoeken of ook warmteprojecten kunnen meedoen, en of zo nodig meer geld in het fonds gestopt kan worden.

Eigen vermogen

Waar Energie Samen nog aan werkt is een fonds voor eigen vermogen. Dat geeft energiecoöperaties de mogelijkheid om een gedeelte van dat eigen vermogen zo te financieren dat dit niet direct bij de start van het project bij de leden hoeft te worden opgehaald.

Om de fondskosten laag te houden, is standaardisatie van werkwijze en documenten nodig. Daar wordt nu hard aan gewerkt en dat zal zeker de moeite waard zijn als de komende jaren veel coöperatieve energieprojecten er nuttig gebruik van maken.

Kijk voor meer info over de fondsen van Energie Samen op **energiesamen.nu/pagina/35/financiering**

Econobis kan

Econobis als administratiesysteem is wel bekend en wordt inmiddels door meer dan 100 energiecoöperaties gebruikt. Minder bekend zijn de mogelijkheden voor crowdfunding en ondersteuning bij energiebesparing. Terwijl Econobis daarvoor mogelijkheden biedt die geen enkel ander pakket heeft. Michael Boddeke (deA, Apeldoorn) deelt zijn ervaringen met beide toepassingen van Econobis.

Michael Boddeke

Door TAMMO HOEKSEMA

Voor zonnepark Klarenbeek haalde deA in drie weken een miljoen euro op (4000 participaties, 185 deelnemers). Eerdere campagnes deed deA helemaal zelf, maar nog niet met Econobis. Boddeke: "Crowdfunding is een kernactiviteit, de basis van een energiecoöperatie is contact met je deelnemers. Dus dat contact en het beheer ervan wil je niet uitbesteden. We waren al gebruikers van Econobis, dus het lag voor de hand om de aanmeldstraat van Econobis te gaan gebruiken. Het inrichten van het systeem viel reuze mee en was in een halve dag ingeregeld. De documentatie is natuurlijk veel werk, maar die moet je sowieso maken.

De kostenstructuur van Econobis is prettig; bij de start zijn de kosten laag. Het tarief is gebaseerd op het aantal contacten. En je betaalt niet extra voor meer gebruikers vanuit je

Geld ophalen met Econobis in 10 stappen

1. Voorbereiding: wat is je doel? Haal je geld op voor de coöperatie of voor een project? Gaat het om een lening, obligatie of een storting in eigen vermogen? Hoeveel? Wat doe je om witwassen te voorkomen? Maak documentatie in orde: 'populaire' brochure, AFM-informatiedocument, deelnemers/participatiereglement. Laat een jurist ernaar kijken. Meld je actie aan bij de AFM (als het om meer dan vijf miljoen gaat moet je de prospectus ook laten goedkeuren).

2. Richt de aanmeldstraat in, het klantenportaal voor je deelnemers, met o.a. de look- en feel van je eigen website en de (links naar de) documentatie. Test dit in je testomgeving.

3. 'Hang' de aanmeldstraat in je eigen website (en op andere plekken waar je toegang wil bieden. De aanmeldstraat is geschikt voor PC, tablet en smartphone). Open de inschrijving.

4. Werf deelnemers via flyers, informatiebijeenkomsten, mond-op-mond, social media, etc. Inschrijvers maken een account aan (als ze dat nog niet hebben), schrijven in en ontvangen een bevestiging uit het systeem. Je kunt ervoor kiezen om meteen te laten betalen.

5. Sluit je campagne af.

6. Bij overinschrijving: implementeer je verdeelsleutel (export Econobs, maak verdeling in Excel, importeer weer in Econobis).

7. Bevestig toegekende inschrijvingen.

8. Maak orders en nota's aan en stuur 'verzoeken tot kapitaalinleg' (als je niet bij inschrijving hebt laten betalen).

9. Beheer: uitkeringen of rente/aflossingen regel je ook in Econobis via een standaardmail met samenvoegdocument (pdf) in de bijlage en een sepa-bestand voor de bank. Econobis ondersteunt ook het jaarlijks versturen van de waardestaat.

10. Je inschrijvers zien in hun persoonlijke klantenportaal hun inschrijvingen, de status ervan, het uitkerings-overzicht en de waardestaat.

Goed om te weten: de kosten van de Econobis Aanmeldstraat zijn 1 procent van het op te halen bedrag (tegen 3 tot 5 procent bij andere platforms).

organisatie, wat bij andere programma's vaak wel moet. Econobis is zo echt een stap vooruit in je professionalisering. Je bent niet meer afhankelijk van die éne vrijwilliger die zo handig is met Excel en mail. Ook leg je je transacties eenduidig vast binnen je organisatie. Een ander voordeel van Econobis is zeggenschap; als gebruiker kan je meepraten over de ontwikkeling."

"Er bestaan ook externe platforms voor crowdfunding. Die nemen je nauwelijks werk uit handen bij de inschrijving en daar staat wel een veel hogere prijs tegenover. Een heel groot nadeel is dat het contact met je deelnemers tijdens de inschrijving via het crowfundingplatform loopt en dat je na het afloop deze contacten vaak niet zelf beheert."

méér

De vernieuwde besparingsreis

Econobis wordt ook door deA gebruikt om energiebesparing te ondersteunen. Zowel als basis voor de bewonersreis naar een energiezuinige woning (energieloket/RRE) als voor de energiecoaches die bewoners daarbij helpen.

Boddeke: "Onze energiecoaches gebruiken het 'Hoomdossier' dit is een integraal onderdeel van Econobis. Op basis van de gegevens van woning en bewoners en de wensen komt er een stappenplan uit, en Econobis ondersteunt vervolgens ook het vervolg, de uitvoering, zoals het aanvragen van offertes.

Ook het aanvraagproces van een energiecoach wordt binnen Econobis afgehandeld. De RREW-activiteiten zijn met Econobis goed te ondersteunen en op een manier zodat je heel eenvoudig kunt rapporteren naar de gemeente. Econobis ondersteunt deze processen en wij houden het overzicht terwijl we inmiddels bewonersreizen voor ruim 6000 woningen in het systeem hebben. Er is niet één bestaand CRM op de markt dat dit allemaal op deze manier ondersteunt."

Meer weten? Bekijk de webinars via **academie.energiesamen.nu** onder **Econobis**

- 'Crowdfunding eenvoudig organiseren': Ineke de Jong (WindpowerNijmegen / Traais Energie Collectief) licht toe hoe je Econobis in de praktijk kunt gebruiken.
- 'Hoe werkt de aanmeldstraat in Econobis': dieper inzoomen op de techniek.
- 'De besparingsreis van Econobis, de manier om RRE aanvragen af te handelen'.

Neem voor meer informatie over de mogelijkheden van van Econobis en het Hoomdossier contact op met René van Vliet of Marco Tazelaar via **info@econobis.nl.**

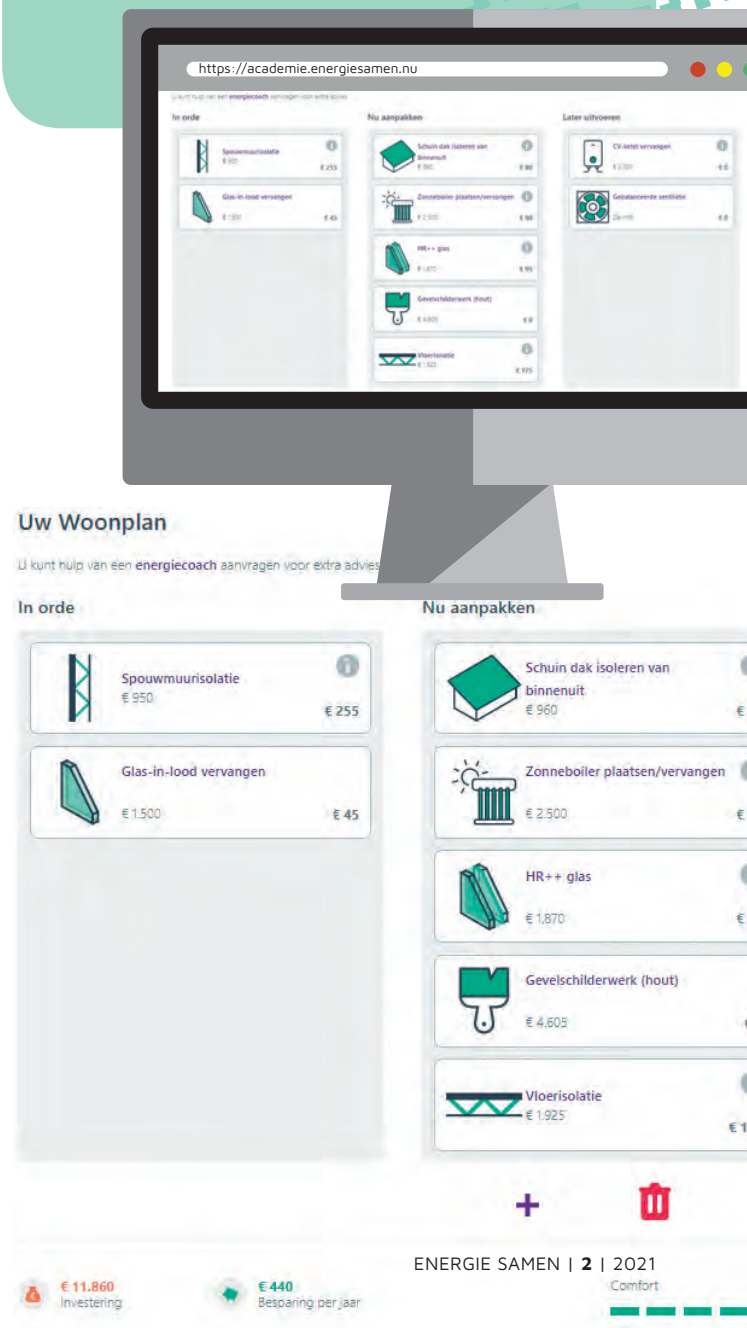

Een kudde vormen in de buurt

De route naar de klimaattop in Glasgow was lang. En inspirerend. Marjan Minnesma liep met honderden bezorgde mensen honderden mijlen. En ze had onderweg zeer verhelderende gesprekken - goed terug te horen via de Climate Miles podcasts. Deze ruim 20 uitzendingen schetsen een goed beeld van de status van sleutelactoren in het energiesysteem. En toch... eigenlijk was haar mooiste conclusie dat de paarden mee gingen lopen met haar kudde. In de weides, naast de weg, sloten ze zich aan.

Door PAULINE WESTENDORP

De route naar de klimaattop in Glasgow was lang. En inspirerend. Marjan Minnesma liep met honderden bezorgde mensen honderden mijlen. En ze had onderweg zeer verhelderende gesprekken - goed terug te horen via de Climate Miles podcasts. Deze ruim 20 uitzendingen schetsen een goed beeld van de status van sleutelactoren in het energiesysteem. En toch... eigenlijk was haar mooiste conclusie dat de paarden mee gingen lopen met haar kudde. In de weides, naast de weg, sloten ze zich aan.

Kuddedieren mee laten lopen is eigenlijk simpel. Dat geldt ook voor mensen. We volgen. Onbewust. Als een groep gericht op een doel afgaat, trekt dat ons aan. Neemt iemand een tegengestelde beslissing aan deze groep, dan heeft die de kans om uit de groep verstoten te worden. En dat willen we niet. We volgen liever de zelfbewuste club.

In de Stadionschinkelbuurt in Amsterdam hebben we meerdere keren ervaren dat een groep volgers krijgt. Bij het samen inkopen van zonnepanelen en bij de groei van elektrische auto's. De buurvrouw zei bij de derde gezamenlijke inkoopactie van panelen dat ze erbij wilde horen. En de rijders van elektrische auto's gaven ook een leider-volger relatie weer. Waar er één verscheen, kwamen er altijd meer. Aanstekelijk.

Er wordt vaak gevraagd wat de strategie is om mensen mee te krijgen of te betrekken. De vraag is meer: wie zijn de leiders in de buurt? Die vinden en laten volgen, dat is het geheim.

Zij schetsen vanuit hun ervaring het perspectief voor volgers. Ze delen een eerlijk, eigen verhaal, met argumenten die zorgen erkennen en wegnemen. Zo gaan de rekenende buurvrouw en de volgende buurjongen mee doen. Ze worden meegenomen naar een lonkend perspectief. Door iemand en nog iemand en nog iemand die een groep werden. Verder niets.

Deze leiders in het licht zetten is een feest op zich. Wow, wat een kracht. In Amsterdam kennen we er in oktober 2021 zo'n 275. Groepen mensen die hun huizen, sportclubs, scholen of bedrijf op schone energie krijgen. Die zes fases in enige volgorde doorgaan, van start, naar het scannen van de mogelijkheden, een team bouwen, samen het plan definitief maken, bouwen en beheren van de schone energie-installaties.

Wat leren we van Glasgow? Het leiderschap van de wereld is niet in handen van de 'systeemwereld', de zittende overheid en bedrijven. Het leiderschap is in handen van de kopgroep van koplopers. En hun volgers. Een krachtige groep met een heerlijk verhaal.

Pauline is Energiecommissaris van Amsterdam, en mede-initiatiefnemer 02025 – Amsterdam koploper schone energie

NIEUWS OVER HET NET

Gebrek aan aansluitcapaciteit is een groeiend probleem voor duurzame energieprojecten. Soms valt er nog iets te doen tegen een negatieve transportindicatie van een netbeheerder, maar netcongestie is een reëel probleem dat ook de afgelopen tijd veel aandacht vroeg.

Door TAMMO HOEKSEMA

De netbeheerders hebben hun investeringsplannen aangeboden ter consultatie. Samen met de brancheverenigingen Holland Solar (Zon) en NWEA (Wind) reageren we op de plannen van Coteq, Enduris, Enexis, Gasunie, Liander, Rendo, Stedin, TenneT en Westland Infra.

Consultatie investeringsplannen netbeheerders

In de concept-investeringsplannen is concreet te zien welke transformatorstations de netbeheerders uitbreiden of bouwen, hoeveel kilometers kabel ze aanleggen of verzwaren, en waar het gasnet wordt vervangen of aangepast. Energie samen kijkt natuurlijk vooral naar de kansen voor zon- , wind- en flexprojecten.

Het is de tweede keer dat consultatie deel uitmaakt van de investeringsplannen 'nieuwe stijl', zoals die vorig jaar zijn ingevoerd. Netbeheer Nederland meldt dat de netbeheerders landelijke en regionale partijen zo goed mogelijk willen informeren, waarbij transparantie vooropstaat. Veel van de investeringen zijn volgens de netbeheerders direct te koppelen aan de energietransitie: het aansluiten van grote zonneweiden en windparken, het leggen van extra kabels om alle duurzame opwek te transporteren.

Maar ook: het verzwaren van het elektriciteitsnet in wijken waar het net niet berekend is op het verwerken van veel meer aanbod – uit zonnepanelen – of vraag – door warmtepompen of elektrische auto's. Plus het voorsorteren op de introductie van waterstof, met pilots en het ontwerp van de waterstofbackbone, en aanpassing van het gasnet aan steeds minder aardgas en meer duurzame gassen.

Cable pooling en opslag

Sinds 2020 is het voor windparken en zonneparken toegestaan om een netaansluiting te delen (cable pooling). Door een aansluiting te delen kan nu al meer duurzame energie op het bestaande net worden aangesloten. Daarvoor zijn goede afspraken nodig. Omdat deze afspraken complex zijn, is er eerder dit jaar een modelovereenkomst Cable Pooling gemaakt door Ventolines in opdracht van Energie Samen, NWEA en Holland Solar. Die overeenkomst wordt uitgebreid met energieopslag. Planning is om de overeenkomst april 2022 gereed te hebben en publiek te maken.

Codebesluit congestiemanagement

Energie Samen, de Nederlandse Windenergie Associatie (NWEA) en Holland Solar hebben positief gereageerd op het ontwerp Codebesluit congestiemanagement dat de ACM op 19 augustus publiceerde.

> **"We verwachten dat invoering van dit besluit een hoop congestiegebieden weer groen doet kleuren."**

Met deze nieuwe regels maakt de ACM helder wanneer een net 'vol' is, in welke volgorde netbeheerders aanvragen dienen te behandelen, en hoe ze netgebruikers transparant dienen te informeren. Bovenal wil ACM de netbeheerders congestiemanagement echt structureel laten inzetten, om daarmee de netcapaciteit veel efficiënter te benutten en meer duurzame opwek aan te kunnen sluiten. "We verwachten daarom dat invoering van dit besluit een hoop congestiegebieden weer groen doet kleuren," zegt Leon Straathof, belangenbehartiger op het gebied van netaansluiting.

Straathof: "In plaats van een uitgebreide, kritische zienswijze leek het ons daarom beter om een korte ondersteunende reactie te sturen met de strekking: goed gedaan ACM, nu vooral snel invoeren! Dan kunnen we de netcode later optimaliseren, want er valt op zich wel wat aan te verbeteren."

De gewijzigde netcode beschrijft de verschillende stappen die een netbeheerder moet nemen bij het faciliteren van de vraag naar transportcapaciteit. Van lange termijn naar dagelijkse praktijk betreft dat regels voor:

Contact

Vragen over netinfrastructuur of problemen met transportindicaties?

Neem contact op met Leon Straathof, adviseur netinfrastructuur en –regulering voor Energie Samen via **leon.straathof@energiesamen.nu** Soms wordt een weigering om aan te sluiten na één email van Leon teruggedraaid.

Leon Straathof

- Het periodieke proces dat de netbeheerder volgt om te berekenen in hoeverre hij voldoende transportcapaciteit beschikbaar heeft in zijn elektriciteitsnetten.
- Hoe de netbeheerder met aanvragen voor transport moet omgaan als de grens van die capaciteit nadert. Als blijkt dat er congestie zal ont staan in het betreffende deelnet, moet de netbeheerder een onderzoek uitvoeren naar de mogelijkheden van congestiemanagement in het gebied.
- Hoe de netbeheerders congestiemanagement dienen toe te passen. De regels schrijven voor welke flexibiliteitsproducten ze van marktpartijen dienen af te nemen en welke vergoedingen ze daarvoor moeten betalen.

  In eerste instantie wordt marktgebaseerd congestiemanagement toegepast, waaraan marktpartijen op vrijwillige basis deelnemen.

  Als die mogelijkheden zijn uitgeput en er nog steeds congestie dreigt, wordt er overgegaan op niet-marktgebaseerd congestiemanagement. Hieraan moeten alle netgebruikers meedoen, tegen vergoeding van de gederfde inkomsten.

  De ACM hanteert een financiële bovengrens voor de jaarlijkse kosten die netbeheerders in een deelnet mogen maken voor congestiemanagement. De ACM hanteert een technische bovengrens voor congestiemanagement van 200% van de aanwezige capaciteit, mits er voldoende regelbaar vermogen beschikbaar is bij de netgebruikers. Als dat er niet is mag de netbeheerder tot 120% aansluiten.
- Hoe de netbeheerders in de dagelijkse praktijk in moeten spelen op optredende congestie.

  Deze regels schrijven onder meer voor hoe het dagelijkse biedproces dient te verlopen voor flexibel vermogen en hoe netbeheerders restricties kunnen opleggen na sluiting van de day-aheadmarkt.

  Verder stelt de ACM in dit besluit verscherpte eisen aan de transparantie die de netbeheerders moeten betrachten naar netgebruikers over bovenstaande taken. Onderdeel daarvan is dat de netbeheerders jaarlijks uiterlijk 30 april over de inzet van congestiemanagement dienen te rapporteren.

Energie Samen verenigt burgers, agrariërs, organisaties en andere ondernemers die zich inzetten voor een duurzaam energiesyteem. Energie Samen wordt financieel ondersteund door onderstaande bedrijven en organisaties

Aenergie
http://www.aenergie.nl
BEGRO BV
https://begro.nl/
CE Delft
http://www.ce.nl
Den Hollander Advocaten
http://www.denhollander.nl
E-Connection Project BV
http://e-connection.nl
ECWF B.V.
http://www.parkmanagementhoorn.nl
Encon Ingenieursbureau Nederland B.V.
http://www.encon-energy.nl
Eneco B.V.
http://www.enecogroep.nl
Eneco Wind B.V. - Afd. Windonshore
http://www.eneco.nl
Eversheds Sutherland Netherlands B.V.
http://www.eversheds.nl
Green Energy Services BV
http://www.greenenergyservices.nl/
Greensolver
http://greensolver.net/en/
Groenpand
http://www.groenpand.nl
Klimaatverbond Nederland
http://www.klimaatverbond.nl
Lagerwey
http://www.lagerwey.com
Milieudefensie
http://www.miliieudefensie.nl
Netwerk Duurzame Dorpen Stichting Doarpswurk
http://www.netwerkduurzamedorpen.nl
Prowind
http://www.prowind.com
Pure Energie
http://www.pure-energie.nl/
QWIC elektrische scooters en -fietsen
http://www.qwic.nl
Schellekens Proces en Project
http://www.daaromduurzaam.nu
Smitstra Windturbine
Stichting Duurzaam Wonen Nederland
http://www.sdwn.nl
Stichting Energiek Leiden
http://www.energiekleiden.nl
Tjessinga Windenergie B.V.
TNO Energy Transition Studies
http://www.ecn.nl
Triodos Investment Management
http://www.triodos.nl

020
02025
2025

Amsterdam koploper schone energie.

Als bewoners en organisaties vinden we elkaar, leren we van elkaar en versterken we elkaar door kennis, ervaringen, initiatieven en netwerk te delen. Samen lukt het ons: schone, eerlijke en veilige energie voor heel 020. In 2025.

02025amsterdam
@02025amsterdam
www.02025.nl

Netwerk

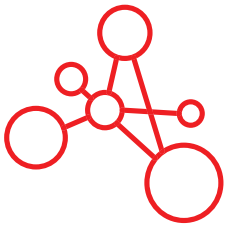

Ontmoet gelijkgestemden, vergroot je wereld en vind de juiste mensen om mee aan de slag te gaan.

Advies op maat

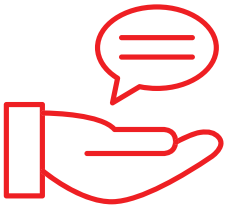

Onze experts denken graag mee over jouw vraagstuk.

Energieontbijt

Ga aan tafel met energie-pioniers uit jouw buurt, ontdek waaraan iedereen werkt en bundel de krachten ter plekke.

energie samen

Sluit je aan en maak de beweging voor een **eerlijk en duurzaam energiesysteem** nóg sterker!

Energie Samen is de landelijke koepel en belangenorganisatie voor alle energiecoöperaties van burgers en boeren.

Of je nu een startend initiatief bent of al flink door de wol geverfd: als lid versterk je onze massa bij onze belangenbehartiging voor goede regelingen voor collectieve duurzame energie- en warmte-initiatieven van burgers en boeren.

Daarnaast kun je gebruik maken van onze diensten, zoals project-begeleiding bij duurzame opwek en warmte-oplossingen, fondsen, verzekeringen, kennisuitwisseling, of bijvoorbeeld een systeem voor professionele boekhouding en administratie.

En je draagt met jouw kennis en ervaring bij aan verdere versterking van de energietransitie van onderop!

Kijk snel op **www.energiesamen.nu!**